

Filozofija i glazba

Uz temu

Tekstovi sabrani u ovom tematskom bloku časopisa *Filozofska istraživanja* posvećeni su filozofijskom promišljanju glazbe, i to najvećim dijelom u Grka i u estetici glazbe 19. i 20. stoljeća. Glazbena djela koja se shodno tomu pojavljuju kao predmet toga promišljanja pripadaju poglavito antičkoj Grčkoj i prvoj polovici 20. stoljeća (Schönberg, Stravinski).

Tekst Marka Tokića pod naslovom »Platon i Plotin o glazbi« skreće pozornost na spoznajnu ulogu glazbe u Platona i Plotina. Slušanje glazbe kao osjetilnog prikaza ideje, tj. osjetivog ozvukotvorenja onoga mislivog, nije samo poticaj i podsjetnik za spoznaju ideje nego pripada cjelovitoj spoznaji, koja u onome osjetilnom prepoznaje pojavu same ideje. Muzički sklad onoga mislivog neodvojiv je od glazbenog sklada, dostupnog osjetu sluha. Na glazbi i njoj primjerenom slušanju izlazi na vidjelo kako se unutrašnje jedinstvo onoga mislivog i osjetivog zbiva u otjelovljenoj duši.

Tekst »Zašto je Platonu filozofija bila najveća muzika?« Slobodana Stamatovića izlaže drevno grčko shvaćanje muzike, prema kojem ona ima božansko porijeklo jer je djelo Muza i njima nadahnutog čovjeka, a glazba je samo jedna njena sastavnica uz pjesništvo i ples, da bi pokazao u čemu se prema Platonu sastoji muzičnost filozofije, te koja je uloga glazbe u stjecanju spoznaje i cjelovite vrline. Muzičko obrazovanje je kao oblikovanje čovjekovog ethosa nužni preduvjet valjanog dijalektičkog obrazovanja, koje je utoliko i samo u bitnome muzičko ukoliko je primjereno slušanje i kazivanje istine bitka.

I prilog Krešimira Brlobuša, naslovljen »Tišinom ugođena zagonetnost muzike«, u jednom svojem dijelu upozorava na izvorno grčko poimanje muzike, prema kojem se ona ne da svesti na glazbu. Brlobuš podsjeća na to da se ne radi o zamjenjivim terminima koji samo sinonimno označavaju jedan te isti pojam, i polazeći od grčkog pojma *mousike*, pokazuje da riječ *muzika* i danas ima opravdanu upotrebu u razlici prema *glazba*, i to u smislu istinske glazbe koja ne gubi odnos prema cjelini svijeta i onom božanskom. Brlobuševa zapažanja o glazbi nošena su uvidom u neodvojivu supripadnost glazbe i tišine. Tišina je izvorište iz kojega se ozvukotvoruje glazbeno djelo, pritom ostajući u njemu očuvana kao njeno skriveno središte, te stoga glazba iziskuje s njom ugođeno unutarnje slušanje koje odgovara onom bezglasnom i pukim osjetom nečujnom.

Daljnja dva priloga bave se dvama značajnim teoretičarima glazbe – Eduardom Hanslickom i Theodorom Adornom. U prvome, pod naslovom »Hanslickovo shvaćanje glazbe«, Tomislav Škrbić razmatra takozvani formalizam Hanslickove teorije glazbe, ukazujući na to da se osobiti sadržaj glazbenog djela, koji se poistovječuje s glazbenim formama, sastoji u onom »glazbeno duhov-

nom«, tj. u »duhu koji se iznutra samooblikuje«. Utoliko se Hanslick udaljava od Herbartova i Zimmermannova čistog estetičkog formalizma i svoje stajalište razvija u sučeljenju s Hegelovom estetikom glazbe prema kojoj je ideja pravi sadržaj glazbe. Škrbić, također, utvrđuje da je Hanslickov formalizam bio svojevrsna priprema pojave moderne glazbe koja se običava nazivati autonomnom i apsolutnom.

U tekstu pod naslovom »Dijalektički odnos između glazbe kao same stvari i glazbenih konvencija u *Filozofiji nove glazbe* Theodora Adorna« Dušan Milenković temeljito raščlanjuje dva međusobno suprotna temeljna pojma Adornove estetike glazbe, koji omogućuju razumijevanje povijesnog pojavljivanja novih glazbenih oblika. Opreku između uvriježenih glazbenih obrazaca neke epohe i stvaralačkog proboja koji ih nadilazi Milenković objašnjava na primjeru Adornova tumačenja glazbe dvaju glazbenih velikana 20. stoljeća – Arnolda Schönberga i Igora Stravinskoga – te pritom ukazuje na određene nedosljednosti i neujednačenosti između Adornovih stavova iznesenih u *Filozofiji nove glazbe* i onih u *Negativnoj dijalektici*.

Tekst Stanislava Tuksara, pod naslovom »Misao o glazbi u autora podrijetlom iz hrvatskih povijesnih zemalja u tiskom objavljenim djelima 16. i 17. stoljeća«, sa stajališta historijske muzikologije evidentira, prikazuje i ukratko komentira tekstove o glazbi šesnaest autora porijeklom iz hrvatskih povijesnih zemalja u 16. i 17. stoljeću, i to one njihove dijelove u kojima se izlaže teorija glazbe, napose problemi izvedbe ranobarokne glazbe, zatim glazbena terminologija te filozofijski problemi vezani uz glazbu. Tuksar dolazi do zaključka da razvoj teorije glazbe u analiziranim spisima vodi od »pretežno teorijsko-spekulativnih, doktrinarnih i deskriptivnih pristupa i obrađenih tema u napisima 16. stoljeća prema izrazitijoj tematsko-profesionalnoj fokusiranosti i većoj znanstvenoj rigoroznosti autora 17. stoljeća«. Stavovi izloženi u analiziranim spisima, prema Tuksarovoju ocjeni, »dio su opće europske povijesti humanizma, znanosti i filozofije 16. i 17. stoljeća«.

Igor Mikecin